

KAZIMIERZ STOPA

ur. 1923; Rozięcín

Miejsce i czas wydarzeń	Lublin, PRL
Słowa kluczowe	projekt Archiwum Historii Mówionej - opracowanie i udostępnienie online najcenniejszych zasobów, codzienność PRL, lata 50., wygląd Lublina, Stare Miasto, dziesięciolecie PRL, więzienie na Zamku Lubelskim, Podzamcze, mentalność Polaków

13. Siermiężny krajobraz Lublina lat 50.

Stare Miasto było straszliwie zaniedbane. Znaczącym akcentem radosnej twórczości i socjalistycznego dbania o piękno miasta i o zabytki był i świadczył rok 1954, kiedy przygotowywano się do dziesięciolecia PRL. Wtedy zaniedbane, cuchnące, walące się wewnątrz obiekty malowano, upiększano z zewnątrz, ale to wszystko było tylko z zewnątrz. Gdzie brakowało muru, to stawiano ścinę z dykty i desek, i uzupełniano braki, bo jak przyjechała elita państwowa, no to trzeba było zakryć wszelkie brudy, a pokazać pięknie odrestaurowaną Starówkę, która w przeciągu roku czasu powróciła do stanu pierwotnego. Ja miałem jeszcze ciekawsze obserwacje. Byłem administratorem i mieszkałem w gmachu przedwojennego seminarium na Czwartku, ten duży gmach, który stoi za kościołem świętego Mikołaja. I na szczycie tego gmachu był taki krużganek, za takimi ozdobami w formie urn. I stamtąd był wgląd w zamek. Z tego miejsca można było patrzeć, co się dzieje na dziedzińcu wewnętrznym zamku, można było obserwować strażników stojących w tych wieżach, można było obserwować transporty więźniów w latach pięćdziesiątych. A był to okres chyba najbardziej zwyrodniałego stalinizmu - początek lat pięćdziesiątych. Wtedy krzepła władza ludowa, łamano resztki oporu polskiego, prawicowego podziemia. Miałem też z tego tytułu nieprzyjemność, bo kiedyś wpadło do mnie trzech funkcjonariuszy z pretensją, że ktoś z tego krużganku u szczytu gmachu przy ulicy Krzywej robił zdjęcia. - „Kto ma klucze od strychu?” Powiedziałem, że klucze są na tablicy kluczy w kancelarii biura internatu. - „Bo robiono zdjęcia” - „Ale na podstawie czego panowie to twierdzą?” - „No bo strażnik zaobserwował” Ja mówię: „Tych drzwi się nie zamyka na głucho, tam ma dostęp i dozorca, i woźny, i tam są wynoszone rzeczy i sprzęty” - „Strażnik zaobserwował, że ktoś robił zdjęcie więzienia na zamku” A tej dzielnicy żydowskiej już nie było jako takiej. Tam, gdzie był ten splot uliczek, to wszystko przestało istnieć. Była cerkiew, wzgórze zamkowe, i jeszcze, do 1954 roku, nie było

tego mariensztatu lubelskiego, nie było tych kamienic, które zostały pobudowane vis a vis schodów, które prowadzą do zamku. To było wysypisko gruzów. Jak się szło z ulicy Czwartek od Świętego Mikołaja, w kierunku Podwała, ulicy dochodzącej do ulicy Zamojskiej, to się szło po usypisku gruzów. Przypominam sobie wędrówkę, już z żoną, w 1951 roku na Boże Narodzenie. Jechaliśmy do rodziny. No i właśnie przechodziliśmy przez gruzowisko pomiędzy ulicą Lubartowską, Bramą Grodzką a zamkiem. Tu, gdzie w tej chwili jest z Bramy Grodzkiej ciąg komunikacyjny, to tego nie było. Był taki wądół od Bramy Grodzkiej, prowadził do zamku, myśmy to przecinali w kierunku tej ulicy biegnącej od podwórza dominikanów. Żona skręciła na gruzowisku nogę w kostce, ledwieśmy dotarli do stacji kolejowej, z obolałą nogą spędzała święta w mojej rodzinnej wsi. Tak wyglądał wtedy zamek i Stare Miasto. A na Starym Mieście, to wtedy nawet sklepów nie zaobserwowałem. Chodziliśmy do dominikanów, do kościoła na mszę świętą. Ludność była bardzo biedna, o mieszkania w Lublinie było bardzo trudno. Budownictwo spółdzielcze się jeszcze wtedy nie rozwijało, a o prywatnym nie było mowy. Siermiężnie wyglądał Lublin. Historia spowodowała, że na przestrzeni blisko 250 lat Polska nie była krajem w stu procentach suwerennym, a przez wiele dziesiątków lat była wręcz zniewolona. Do dobrego obyczaju należało oszukanie urzędnika, wyprowadzenie w pole żandarma, zrobienie na lewo czegoś, kosztem własności publicznej czy państwowej, bo to było, z rosyjska mówiąc, „kazionne” czyli państwowe, a państwowe, to znaczy, że niczyje. Dwadzieścia lat Polski niepodległej wiele zadecydowało o zmianie mentalności polskich obywateli. A w czasie okupacji niemieckiej, to żółwia praca, kradzież materiałów, i innego rodzaju ekscesy należały do wyczynu patriotycznego, i to w Polsce Ludowej wcale nie zanikło, bo w dalszym ciągu większość Polaków wciąż czuła, że nie jest u siebie, ani na swoim. A to rzutowało na postawy i zachowania się ludzi.

Data i miejsce nagrania	2006-03-22, Lublin
Rozmawiał/a	Tomasz Czajkowski
Redakcja	Mateusz Czekaj
Prawa	Copyright © Ośrodek "Brama Grodzka - Teatr NN"